

УДК 364-056.24-053.2:316.42

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.4>

Тетяна ДЕМИДЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітнього менеджменту, арт-менеджменту і соціальної роботи, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, бул. Шевченка, 81, м. Черкаси, Україна, 18031

ORCID: 0000-0003-4864-1512

Владислав ІВАНЕНКО

здобувач вищої освіти кафедри освітнього менеджменту, арт-менеджменту і соціальної роботи, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, бул. Шевченка, 81, м. Черкаси, Україна, 18031

ORCID: 0009-0000-4243-2563

Бібліографічний опис статті: Демиденко, Т., Іваненко, В. (2025). Технології фасилітації у соціальній роботі з батьками, які виховують дітей з інвалідністю. *Ввічливість. Humanitas*, 4, 22–29, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.4>

ТЕХНОЛОГІЇ ФАСИЛІТАЦІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З БАТЬКАМИ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Представлено аналіз проблеми соціальної підтримки батьків дітей з інвалідністю як важливої складової сучасної соціальної роботи. Метою даного дослідження стало визначення особливостей застосування технологій фасилітації у роботі з батьками дітей з інвалідністю. Для досягнення поставленої мети було використано теоретичний аналіз наукових джерел з галузей соціальної роботи, психології, педагогіки та практичний досвід застосування технологій фасилітації. Визначено, що впровадженню технологій фасилітації батьків дітей з інвалідністю передують діагностика потреб, труднощів, проблем, психоемоційних станів батьків. Виокремлено та проаналізовано види підтримки батьків: соціальну, соціально-педагогічну, психологічну. Проаналізовано методи, форми, технології соціальної роботи з зазначеною групою батьків. Виокремлено критерії класифікації технологій соціальної роботи з батьками: головна мета технології, кількість учасників, характер їх взаємодії. Охарактеризовано дві групи технологій соціальної роботи з батьками, що виховують дітей з інвалідністю: навчання та психолого-педагогічної просвіти, фасилітації та емоційної підтримки батьків. Визначено, що метою першої групи технологій є підвищення рівня батьківської компетентності та залученість у виховання, метою другої групи є – гармонізація психоемоційного стану батьків, розкриття їх особистісного потенціалу. Встановлено, що технології фасилітації спрямовані на підтримку індивіда/групи/сімі/громади шляхом створення умов для активізації внутрішніх ресурсів особистості, розвитку, самореалізації, ефективної взаємодії учасників та позитивного мотивування їх до дії. Визначено основні завдання технологій фасилітації батьків дітей з інвалідністю. Обґрунтовано ефективність використання фасилітації як підтримуючої технології в індивідуальній та груповій формах роботи з батьками.

Ключові слова: батьки дітей з інвалідністю, соціальна робота, технології соціальної роботи, технології фасилітації, фасилітація, фасилітатор.

Tetyana DEMYDENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Educational Management, Art-Management and Social Work, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, 81 Shevchenko blvd., Cherkasy, Ukraine, 18031

ORCID: 0000-0003-4864-1512

Vladyslav IVANENKO

Higher Education Student at the Department of Educational Management, Art-Management and Social Work, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, 81 Shevchenko blvd., Cherkasy, Ukraine, 18031

ORCID: 0009-0000-4243-2563

To cite this article: Demydenko, T., Ivanenko, V. (2025). Tekhnolohii fasylyitatsii u sotsialnii roboti z batkamy, yaki vykhovuiut ditei z invalidnistiu [Facilitation technologies in social work with parents raising children with disabilities]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 22–29, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.4>

FACILITATION TECHNOLOGIES IN SOCIAL WORK WITH PARENTS RAISING CHILDREN WITH DISABILITIES

This paper presents an analysis of the issue of social support for parents of children with disabilities as an important part of modern social work. The aim of this study is to identify the specific features of using facilitation technologies in working with parents of children with disabilities. To achieve this goal, a theoretical analysis of academic sources in the fields of social work, psychology, and pedagogy was conducted, alongside practical experience in applying facilitation technologies. It has been established that the implementation of facilitation technologies for parents of children with disabilities is preceded by a diagnosis of their needs, difficulties, problems, and psycho-emotional states. Various types of parental support were identified and analyzed, including social, socio-pedagogical, and psychological support. The methods, forms, and technologies of social work with this category of parents were examined. Classification criteria for social work technologies with parents were outlined, such as the main goal of the technology, the number of participants, and the nature of their interaction. Two main groups of technologies in social work with parents raising children with disabilities were characterized: training and psycho-pedagogical education, and facilitation and emotional support for parents. It was found that the goal of the first group is to increase parental competence and involvement in child-rearing, while the second group aims to harmonize parents' psycho-emotional states and to unlock their personal potential. Facilitation technologies are aimed at supporting individuals, groups, families, or communities by creating conditions for the activation of inner resources, development, self-realization, effective interaction, and positive motivation for action. The main tasks of facilitation technologies for parents of children with disabilities were identified. The effectiveness of using facilitation as a supportive technology in both individual and group forms of work with parents was substantiated.

Key words: parents of children with disabilities, social work, social work technologies, facilitation technologies, facilitation, facilitator.

Актуальність проблеми. В умовах війни зростає вразливість сімей, що виховують дітей з інвалідністю, актуалізується потреба підтримки і допомоги не тільки самим дітям, а й їх батькам. Війна призводить до порушення звичного способу життя, зміни соціального оточення, втрати стабільності, що посилює психо-емоційне навантаження на батьків, загострює відчуття тривоги, виснаження та безсилля. Для багатьох із них це стає додатковим чинником ризику виникнення емоційного вигорання та відчуття соціальної ізоляції.

Важливою складовою соціальної роботи з такими сім'ями є цілеспрямована підтримка батьків. Налагодження співпраці фахівців і батьків зумовлене декількома причинами: по-перше, необхідністю підвищення їх батьківської компетентності та ефективного включення батьків у процес навчання і виховання дітей з ООП (особливими освітніми потребами); по-друге, потребою батьків у психологічній підтримці, що допоможе їм краще справлятися з викликами повсякденного життя в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам соціальної роботи з батьками, що виховують дітей з інвалідністю присвячені роботи Т. Спіріної,

М. Дорофіної (2023). Стратегії соціальної підтримки родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектру досліджені О. Столярик, Т. Семигіною (2022). У міжнародній практиці підкреслюється значення міждисциплінарного підходу (співпраця фахівців охорони здоров'я, соціальної роботи і освіти) у підтримці батьків, які виховують дітей з порушеннями розвитку. Це дозволяє знижувати емоційне навантаження, підвищувати рівень обізнаності та формувати нові адаптаційні стратегії (Magidigidi-Mathiso et al., 2025). Питання підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до підтримки батьків з таких сімей висвітлені С. Казаур (2023). Проте проблема використання підтримуючих технологій (технологій фасилітації) батьків, які виховують дітей з інвалідністю, особливо в умовах війни потребує подальшого дослідження.

Мета дослідження: здійснити аналіз підтримуючих технологій (технологій фасилітації), що застосовуються у соціальній роботі з батьками, які виховують дітей з інвалідністю в умовах підвищення їх потреби в їх емоційній та ресурсній підтримці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Взаємодія з батьками дітей з інвалідністю базується на вивченні їх потреб, проблем, труднощів, психологічних станів, які, в свою чергу,

залежать як від етапів життєвого циклу сім'ї в цілому (Котлова, 2014), ставлення батьків до дитини, прийняття своєї ролі вихователя, особливостей психофізичного розвитку дитини з інвалідністю на кожному віковому етапі. Як відмічає Т. Чечко (Чечко, 2018), «найбільш складним для цих родин є дошкільний період дітей, так як на цей час припадає становлення батьківства, активізація та реалізація батьківських функцій, засвоєння ролей батька і матері, формування відповідних моделей поведінки щодо дитини, зміцнення зв'язків із соціумом».

У науковій літературі (Котлова, 2014; Чечко, 2018; Столярик, 2022) виокремлено основні проблеми сімей, що виховують дітей з інвалідністю, серед яких: матеріальні, медичні, соціально-педагогічні, правові, психологічні, особистісні (недостатність внутрішніх ресурсів по догляду за дитиною) тощо. Дослідження свідчать про сконцентрованість батьків на проблемах дитини (педагогічних (корекційні заняття з дитиною вдома), психологічних (міжособистісні стосунки в родині, взаємодія з дитиною, проблема соціальної інтеграції), соціально-правових (зміст соціальної допомоги, існуючі пільги для дітей з інвалідністю, питання подальшої освіти дитини. Проте недостатньо уваги батьки приділяють власному психоемоційному стану.

Діагностування потреб, емоційних станів та сімейних труднощів батьків допомагає у визначенні напрямів їх підтримки і заохочення до активної участі в освітньому процесі в умовах інклюзії. Серед видів підтримки батьків, що виховують дітей з інвалідністю у науковій літературі виділяють: соціальну (мінімізація соціальної ізоляції родини, налагодження ефективної взаємодії сім'ї та освітніх установ) (Столярик, Семігіна, 2022; Полехіна, 2025), соціально-педагогічну (Чечко, 2018), психологічну та ін.

Т. Чечко (Чечко, 2018) визначає соціально-педагогічну підтримку батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку в дошкільних навчальних закладах як «комплекс заходів фахівців міждисциплінарної команди дошкільного навчального закладу, спрямованих на розвиток та зміцнення виховного потенціалу батьків задля забезпечення ними умов для адаптації та розвитку особистості дитини з особливостями психофізичного розвитку в середовищі дошкільного навчального закладу».

Психологічна підтримка батьків спрямована на «розв'язання різноманітних завдань:

- вирішення конфліктних ситуацій, що виникають між учасниками освітнього процесу;

- зниження у батьків емоційного дискомфорту у зв'язку з особливостями розвитку їх дитини, посилення віри батьків у можливість і перспективи розвитку дитини, у те, що правильно організований корекційний вплив дозволить оптимізувати подальший інтелектуальний та особистісний розвиток дитини;

- формування у батьків адекватного ставлення до проблем дитини (допомога у побудові реальної перспективи розвитку дитини, визначенні можливих труднощів соціального розвитку, які виникають у певні вікові періоди);

- підтримка адекватних міжособистісних стосунків та стилів сімейного виховання» (Методичні рекомендації).

Реалізація різних видів підтримки цієї категорії батьків відбувається шляхом впровадження різноманітних методів, форм та технологій соціальної роботи.

Ю. Бугерою, Н. Гевчук та Н. Дідик (Бугера, Гевчук, Дідик, 2021) досліджено методи і форми соціальної роботи з батьками, які виховують дітей з інвалідністю, в закладах загальної середньої освіти, визначено пріоритетні серед них: індивідуальне консультування батьків, виступи фахівців на батьківських зборах. Проте зазначені усталені форми роботи не передбачають систематичної роботи з батьками, активного включення їх у взаємодію з фахівцями, а отже мають низьку результативність. Тому дослідниками акцентовано увагу на необхідності використання інтерактивних форм і методів у роботі з цією групою батьків, зокрема: «диспутів, тренінгів взаємопідтримки, соціально-психологічних ігор, обговорення змісту фільмів і літературних творів відповідної тематики, а також застосування ігрових методів, відеотерапії, бібліотерапії», клубів «батьківської підтримки «Батьки-батькам»», тематичних тижнів, майстер-класів, онлайн-консультування тощо.

Окрему увагу науковці (Бугера, Гевчук, Дідик, 2021) приділяють тренінговим технологіям роботи, які спрямовані на розв'язання різноманітних соціально-психологічних проблем батьків та виділяють серед них наступні види:

- інформаційно-просвітницькі (питання навчання, виховання та розвитку дітей з ООП);

– корекційно-розвиваючі (підтримка психологічного здоров'я батьків, взаємопідтримка батьків, оволодіння навичками саморегуляції, актуалізації їх внутрішніх та зовнішніх ресурсів);

– інтерперсональні (розв'язання внутрішньо особистісних проблем прийняття власної дитини, відкриття цінності батьківства, мотивування до самореалізації).

У діагностичній, консультативній та корекційній роботі з батьками та іншими родичами дітей з ООП використовуються ігрові технології. Ю. Бугерою, Н. Гевчук та Н. Дідик (Бугера, Гевчук, Дідик, 2021) досліджено використання соціально-психологічної гри Гюнтера Хорна «Особливі Психрети» («Звичайні сім'ї – незвичайні діти»). Ігрова технологія передбачає створення модератором безпечного ігрового середовища та емоційної підтримки учасників під час обговорення карток з твердженнями, що характеризують різні аспекти життєдіяльності таких сімей (наприклад «Я відчуваю, що наша сім'я ізольована від суспільства» та ін.). «Гра допомагає усвідомити і відреагувати свої почуття і переживання, зменшити емоційне напруження; поділитися непростими думками і виявити, що ти в них не самотній; отримати зворотній зв'язок від інших і адекватно сприйняти ситуацію, що склалася; гармонізувати внутрішньосімейне спілкування, надати і прийняти підтримку; усвідомити і проаналізувати табуйовані суспільством теми, відкрити нові можливості і ресурси у взаємодії з рідними і соціумом, повірити в свої сили і розвинути впевненість».

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що в інформаційній підтримці батьків дітей з ООП широко використовуються інформаційно-комунікаційні технології (Залуцький, Денисюк, Чечко, 2020). Для онлайн-спілкування фахівців і батьків, їх інформування та просвіти використовуються сайти, вебпортали, які містять різноманітні інформаційні ресурси (науково-популярні статті, книги, відеоконтент: фільми, мультфільми, відеоролики), методичні матеріали (розробки ігор, розвивальних занять, опис методик тощо), соціальні мережі.

Ю. Бугера, О. Брикова (Бугера, Брикова, 2021) виділяють два види технологій роботи з батьками дітей з ООП: робота з дитячо-батьківськими відносинами у дитячо-батьківських групах і консультування батьків.

Дослідниці аналізують використання різних видів арттерапії у діяльності інтегративних дитячо-батьківських груп та консультуванні батьків, підкреслюючи їх дієвість. Виокремлюють декілька завдань, що вирішуються під час застосування арттерапевтичних технологій у дитячо-батьківських групах (Бугера, Брикова, 2021):

1) вираження батьками власних переживань, почуттів, думок;

2) виокремлення, проживання та осмислення симбіотичної стадії взаємодії в системі «батьки – діти»;

3) встановлення меж і психологічних кордонів у взаємодії з дитиною, усвідомлення внеску дитини у творчий процес під час арттерапевтичної сесії;

4) розвиток у батьків навичок спостереження за власною поведінкою і взаємодією з дитиною;

5) набуття унікального досвіду продуктивної взаємодії з дітьми.

Аналізуючи технології соціальної роботи з батьками, що виховують дітей з інвалідністю, виокремимо декілька критеріїв їх класифікації:

– за головною метою – технології навчання та підвищення рівня батьківської компетентності, технології їх фасилітації та емоційної підтримки;

– за кількістю учасників – індивідуальні та групові (батьківські, дитячо-батьківські групи);

– за характером взаємодії учасників – класичні та інтерактивні технології із застосуванням інтерактивних методів взаємодії учасників (онлайн-взаємодія, ігрові технології, пірінгові технології).

На основі мети і завдань технологій, що використовуються у соціальній роботі з батьками дітей з інвалідністю, виділимо серед них дві групи (рис.1.).

Першу групу становлять технології, в яких здійснюється підтримка батьків як вихователів і членів команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП. Такі технології розв'язують завдання підвищення рівня батьківської компетентності, психолого-педагогічної просвіти батьків щодо особливостей психофізіологічного розвитку, поведінки дітей, їх потреб, потенційних можливостей, навчання, виховання, догляду за ними, формування навичок психологічного прийняття дітей, умінь ефективної комунікації з ними, мотивування до ефективної взаємодії із закладами освіти.

До них відносимо технології: консультування, інформаційно-комунікативні, тренінгові тощо.

Друга група технологій сприяє гармонізації психічних станів батьків, підтриманню їх внутрішніх ресурсів, розкриттю особистісного потенціалу кожного з батьків, усвідомленню сенсів власного життя, мотивуванню до само-реалізації і саморозвитку, особистісного зростання. Цю групу технологій складають технології: профілактики (емоційного вигорання батьків), консультування, терапії (арттерапії, ігротерапії), групові технології (дитячо-батьківські групи, батьківські групи, клуби батьків, тренінги, майстер-класи) тощо.

На наш погляд, саме друга група технологій будується на принципах фасилітації, виконує функції підтримки: емоційної, психосоціальної, ресурсної. Саме вони визначаються як підтримуючі технології (технології фасилітації). Терміни «технології фасилітації» та «підтримуючі» технології» вживаємо як синоніми.

У науковій літературі «технологія» визначається як «опис виробничих процесів, інструкцій з виконання, технологічні правила; сукупність методів, прийомів та впливів, що застосовуються для досягнення мети соціального розвитку» (Енциклопедія, 2012, с. 510)». Як чіткий алгоритм дій, технологія, у тому числі й технологія соціальної роботи, складається з певних етапів, головними з яких є «визначення мети, вибір відповідного рішення, організація соціальної дії, аналіз результатів» (Енциклопедія, 2012, с. 513).

Поділяємо думку О. Фокши, яка розглядає фасилітацію як «зумовлений соціальними контактами взаємовплив людей, що підвищує їх активність, виявляється в активзації психічних процесів, поліпшенні самопочуття; прискоренні результатів

діяльності людини в умовах співпраці з довколишніми...» (Фокша, 2019, с. 14). Фасилітаційну взаємодію О. Фокша описує як суб'єкт-суб'єктну, яка «сприяє прояву особистісної активності кожного її учасника, налагодженню емоційного контакту, забезпечує оптимальні умови для формування позитивної мотивації до діяльності».

Фасилітативна взаємодія та комунікація вибудовується на головних принципах, запропонованих К. Роджерсом: відкритості, емпатії та конгруентності.

В. Полехіна (Полехіна, 2025) досліджує впровадження фасилітаційних технологій у роботу соціального гувернера, який здійснює соціальну підтримку сімей, що виховують дітей з ООП та розглядає фасилітацію як «дієвий механізму оптимізації комунікативної взаємодії, підвищення рівня соціальної компетентності батьків, подолання когнітивно-емоційних бар'єрів у процесі виховання та навчання дитини з особливими освітніми потребами». Застосування технології фасилітації у підтримці сімей, що виховують дітей з інвалідністю, сприятиме налагодженню партнерської взаємодії між дитиною з ООП, сім'єю та закладами освіти.

Н. Кабельнікова (Кабельнікова, 2019), досліджуючи використання технології фасилітації у проведенні батьківських зборів для батьків учнів інклюзивних класів, виділяє наступні «етапи технології фасилітації:

1. Визначення актуальності проблеми.
2. Генерування альтернативних рішень.
3. Оцінка рішень.
4. Вибір найкращих пропозицій, рішень.
5. Вироблення плану дій.
6. Визначення термінів виконання завдання.
7. Оцінка виконання завдання».

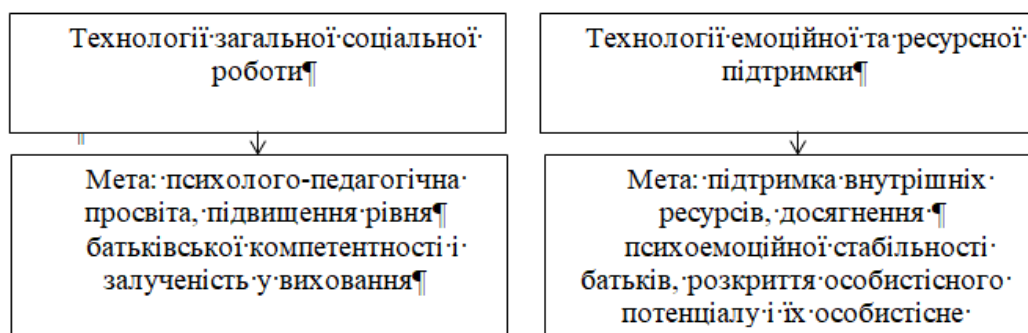

Рис. 1. Типи технологій у соціальній роботі з батьками дітей з інвалідністю

Дослідниця виокремлює функції фасилітатора, яким в даній технології виступає класний керівник: «не пропонує готових рішень, не нав'язує своєї думки. Відповідно класний керівник має лише обрати тему та питання для обговорення та створити позитивну емоційну творчу атмосферу» (Кабельнікова, 2019). Отже описана технологія фасилітації групової взаємодії сприяє ефективній роботі групи, знижує конфлікти та непорозуміння, оптимізує стосунки.

І. Трубавіною, З. Нагачевською, А. Мартинюк (Трубавіна, 2020) окреслені «етапи діяльності фасилітатора у групі підтримки: 1) збір інформації від членів групи про проблему і ставлення до неї; 2) визначення суті проблеми і вибір відповідно до неї напрямів роботи і методів обговорення; 3) здійснення втручання щодо розв'язання проблеми у групі; 4) управління обговоренням в групі; 5) підведення підсумків обговорення на занятті».

Результативними виявляються технології фасилітації під час проведення групових зустрічей батьків у групах підтримки та взаємодії, в яких фасилітаторами виступають фахівці соціальної роботи, психологи.

Для нашого дослідження становить інтерес опис технології фасилітації великих груп – громад: структура фасилітаційної сесії, групова динаміка у фасилітаційному обговоренні, методи та інструменти, компетентності фасилітатора, представлені у «Посібнику для фасилітаторів громад мережі організацій Карітас: практики, методи, інструменти».

Отже, **технології фасилітації** – це технології підтримки індивіда або групи, сім'ї, громади шляхом створення умов для активізації внутрішніх ресурсів особистості, розвитку, самореалізації, ефективної взаємодії учасників.

Поділяємо думку О. Фісун (Фісун, 2011, с.6) про те, що головною метою та ознакою технологій фасилітації є створення умов для розкриття та реалізації внутрішніх ресурсів учасників.

Технології фасилітації в індивідуальній роботі з батьками спрямовані на відновлення або зміцнення внутрішніх ресурсів батьків, розвиток їхньої суб'єктності, ресурсності та саморефлексії.

Технологія фасилітації у груповій соціальній роботі з батьками дітей з інвалідністю спрямована на активізацію їх особистісного потенціалу через групову взаємодію з фахівцями й іншими батьками; діалог і полілог; обмін досвідом; спільний пошук ресурсів, прийняття рішень; рефлексію та підтримку з метою підвищення адаптивності до особливих умов виховання дитини.

Важлива роль у реалізації технології фасилітації відводиться фасилітатору. В «Енциклопедії соціальної роботи» фасилітатор визначається як нейтральний лідер, «основне завдання якого полягає у стимулюванні й спрямуванні процесу пошуку та аналізу інформації учасниками групової роботи», який надає «засоби, за допомогою яких група сама знаходить рішення», створює своєрідне фасилітативне середовище, сприяє формуванню позитивної мотивації до діяльності.

В індивідуальній соціальній роботі фасилітатор вибудовує стосунки з клієнтом, через спілкування створює середовище прийняття, безпеки, довіри. У груповій соціальній роботі технологія фасилітації передбачає взаємодію кожного учасника з групою та фасилітатором, який створює безпечні, рівні умови, сприяє конструктивній комунікації, створенню нового типу взаємин.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз наукової літератури дозволив виокремити дві основні групи технологій соціальної роботи з батьками, що виховують дітей з інвалідністю: загальної соціальної роботи та підтримуючі (технології фасилітації) – емоційної та ресурсної підтримки батьків. Перша група технологій орієнтована на психолого-педагогічну просвіту батьків і їх залученість у виховання, друга група – на гармонізацію психоемоційного стану батьків, їх саморозвиток і самореалізацію. Технології фасилітації виступають ефективним інструментом підтримки особистості, сім'ї чи спільноти шляхом створення умов для розкриття внутрішнього потенціалу, самореалізації та налагодження продуктивної взаємодії.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці та апробації технологій фасилітації батьків дітей з інвалідністю, адаптованих до закладів освіти та інклюзивних ресурсних центрів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брикова О. С., Бугера Ю. Ю. Застосування арттерапевтичних технік в роботі з батьками дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2021. Вип.17. С. 14–24. URL: <https://aqce.com.ua/vipusk-n17-2021/brikova-os-bugera-ju-ju-zastosuvannja-artterapevtichnih-tehnik-v-roboti-z-batkami-ditej.html>

2. Бугера Ю. Ю., Гевчук Н. С., Дідик Н. М. Методи і форми соціально-реабілітаційної роботи з батьками, які виховують дитину з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2021. Вип. 17. С. 25–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2021_17_5
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.
4. Залуцький І. І., Денисюк О. М., Чечко Т. М. Використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у роботі з батьками, які виховують дитину з інвалідністю. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Вип. 75. Серія 5. С. 85–90.
5. Кабельнікова Н. В. Застосування технології фасилітації у роботі з батьками учнів класів з інклюзивною формою навчання. *Вісник науково-дослідної лабораторії інклюзивної освіти* / заг. ред. І. І. Демченко. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. Вип. 5. С. 134–138.
6. Котлова Л. О. Сімейні труднощі на різних етапах життєвого циклу сім'ї. Publishing Center of the European Association of pedagogues and psychologists «Science». Prague, 2014. Vol. 2. P. 176–182.
7. Полехіна В. Соціальний гувернер як фасилітатор у підтримці сім'ї дитини з особливими освітніми потребами. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2025. № 1 (14). С. 59–66. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(14\).2025.330987](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(14).2025.330987)
8. Посібник для фасилітаторів громад мережі організацій Карітас. Практики, методи, інструменти. Київ, 2024. 164 с. URL: <https://caritas.ua/wp-content/uploads/guide%20for%20facilitators.pdf>
9. Методичні рекомендації «Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладу освіти». URL: <https://kipt.sumdu.edu.ua/uk/studentam/sotsialno-psykholohichna-sluzhba/item/2496-metodychni-rekomendatsii-psykholohichnysuprovod-ditei-z-osoblyvymyosvitnimy-potrebamyv-umovakh-zakladu-osvity> (дата звернення: 21.07.2025).
10. Столярик О., Семігіна Т. Соціальна робота із сім'ями, які виховують дітей з аутизмом: інтервенція з розвитку сильних сторін : монограф. Таллінн : Teadmus, 2022. 188 с.
11. Трубавіна І. М., Нагачевська З. І., Мартинюк А. Ю. Методика організації роботи груп підтримки осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2020. № 2 (333), ч. II. С. 282 – 293. DOI: 10.12958/2227-2844-2020-2(333)-2-282-293
12. Фісун О. В. Формування фасилітуючої позиції вчителя в системі науково-методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2011. 22 с.
13. Фокша О. М. Педагогічні умови формування фасилітаційної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у професійній підготовці: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2019. 24 с.
14. Чечко Т. М. Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку в дошкільних навчальних закладах: *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка*. 2018. №6 (320). С. 296–307.
15. Magidigidi-Mathiso L., Filies G. C., Frantz J. Strengthening Parental Capabilities: Examining the Role of Interdisciplinary Support in Enhancing Parental Well-Being and Capabilities in Developmental Disability Care. *Social Sciences*. 2025. 14(6). P. 321. DOI: 10.3390/socsci14060321

REFERENCES:

1. Brykova, O. S., & Bugera, Yu. Yu. (2021). Zastosuvannia artterapevtychnykh tekhnik v roboti z batkamy ditei z osoblyvymy osvritnimy potrebamy [The use of art therapy techniques in working with parents of children with special educational needs]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity*, (17), 14–24. Retrieved from: <https://aqce.com.ua/vipusk-n17-2021/brikova-os-bugera-ju-ju-zastosuvannja-artterapevtichnih-tehnik-v-roboti-z-batkami-ditej.html> [in Ukrainian].
2. Bugera, Yu. Yu., Hevchuk, N. S., & Didyk, N. M. (2021). Metody i formy sotsialno-reabilitatsiinoi roboty z batkamy, yaki vykhovuiut dytynu z osoblyvymy osvritnimy potrebamy [Methods and forms of social rehabilitation work with parents raising a child with special educational needs]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity. Pedahohichni nauky*, (17), 25–35. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2021_17_5 [in Ukrainian].
3. Zvierieva, I. D. (Ed.). (2012). *Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery* [Encyclopedia for social sphere specialists]. Kyiv, Simferopol: Universum [in Ukrainian].
4. Zalutskyi, I. I., Denysiuk, O. M., & Chechko, T. M. (2020). Vykorystannia zasobiv informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii (IKT) u roboti z batkamy, yaki vykhovuiut dytynu z invalidnistiu [The use of ICT tools in working with parents raising a child with a disability]. *Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*, (75), Ser. 5, 85–90 [in Ukrainian].
5. Kabelnikova, N. V. (2019). Zastosuvannia tekhnolohii fasylytatsii u roboti z batkamy uchniv klasiv z inkliuzyvnoiu formoiu navchannia [Application of facilitation technology in work with parents of students in inclusive classrooms]. *Visnyk naukovo-doslidnoi laboratorii inkliuzyvnoi osvity*, (5), 134–138 [in Ukrainian].

6. Kotlova, L. O. (2014). Simeini trudnoshchi na riznykh etapakh zhyttievoho tsyklu sim'i [Family difficulties at different stages of the family life cycle]. *Publishing Center of the European Association of Pedagogues and Psychologists "Science"*, 2, 176–182 [in Ukrainian].
7. Polekhina, V. (2025). Sotsialnyi huverner yak fasylytator u pidtrymtsi sim'i dytyny z osoblyvymy osvritnimy potrebamy [Social governor as a facilitator in supporting the family of a child with special educational needs]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*, 1(14), 59–66. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(14\).2025.330987](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(14).2025.330987) [in Ukrainian].
8. Caritas Ukraine. (2024). Posibnyk dlia fasylytatoriv hromad merezhi orhanizatsii "Karitas" : praktyky, metody, instrumenty [Facilitator's guidebook: Practices, methods, tools]. Retrieved from: <https://caritas.ua/wp-content/uploads/guide%20for%20facilitators.pdf> [in Ukrainian].
9. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (n.d.). Metodychni rekomendatsii: Psykholohichni suprovid ditei z osoblyvymy osvritnimy potrebamy v umovakh zakladu osvity [Methodological recommendations: Psychological support for children with special educational needs in educational institutions]. Retrieved July 21, 2025, from <https://kipt.sumdu.edu.ua/uk/studentam/sotsialno-psykholohichna-sluzhba/item/2496-metodychni-rekomendatsii-psykholohichnysuprovid-ditei-z-osoblyvymyosvritnimy-potrebamyv-umovakh-zakladu-osvity> [in Ukrainian].
10. Stolyaryk, O., & Semyhina, T. (2022). Sotsialna robota iz simiamy, yaki vykhovuiut ditei z autyzmom: interventsii z rozvytku syl'nykh storin [Social work with families raising children with autism: A strengths-based intervention]. Tallinn: Teadmus [in Ukrainian].
11. Trubavina, I. M., Nahachevska, Z. I., & Martyniuk, A. Yu. (2020). Metodyka orhanizatsii roboty hrup pidtrymky osib, yaki perebuvaiut u skladnykh zhyttievykh obstavynakh [Methods of organizing support groups for people in difficult life circumstances]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, 2(333), Pt. II, 282–293. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-2\(333\)-2-282-293](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-2(333)-2-282-293) [in Ukrainian].
12. Fisun, O. V. (2011). Formuvannia fasylytuiuchoi pozytsii vchytelia v systemi naukovo-metodychnoi roboty zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [Formation of a teacher's facilitating position in the scientific and methodological work of a general education institution] (Author's abstract of Cand. Ped. Sci. diss.). Kharkiv [in Ukrainian].
13. Foksha, O. M. (2019). Pedahohichni umovy formuvannia fasylytatsiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv humanitarnykh spetsialnostei u profesiinii pidhotovtsi [Pedagogical conditions for the formation of facilitation competence of future humanities teachers in professional training] (Author's abstract of Cand. Ped. Sci. diss.). Odesa [in Ukrainian].
14. Chechko, T. M. (2018). Sotsialno-pedahohichna pidtrymka batkiv ditei z osoblyvostiamy psykho-fizychnoho rozvytku v doshkilnykh navchalnykh zakladakh [Socio-pedagogical support for parents of children with psycho-physical development disorders in preschool institutions]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, 6(320), 296–307 [in Ukrainian].
15. Magidigidi-Mathiso, L., Filies, G. C., & Frantz, J. (2025). Strengthening Parental Capabilities: Examining the Role of Interdisciplinary Support in Enhancing Parental Well-Being and Capabilities in Developmental Disability Care. *Social Sciences*, 14(6), 321. DOI: <https://doi.org/10.3390/socsci14060321>

Дата надходження статті: 22.07.2025

Дата прийняття статті: 01.08.2025

Опубліковано: 15.10.2025